

KAJ LAHKO VRTEC NAREDI ZA BOLJ KOHEZIVNO DRUŽBO? – UČIMO SE SOLIDARNOSTI IN MEDGENERACIJSKEGA SODELOVANJA / Mojca Brglez, pomočnica ravnateljice vrtca / Osnovna šola Vransko –

Tabor, OE vrtec

Demografske spremembe so priložnost za krepitev solidarnosti med generacijami, ne moremo pa pričakovati, da se bo to zgodilo samo od sebe. Zdi se, da bo družbena kohezija eden od najpomembnejših izzivov današnjega časa. Na daljšo življenjsko dobo moramo gledati kot na priložnost za rast ter prednost za posamezne državljane in celotno družbo. Vrtci bi kot vzgojno-izobraževalne institucije morali znati prepoznati izzive, ki nam jih postavljajo družbene spremembe. Rešitev vidimo v spreminjanju odnosov, iskanju novih oblik sodelovanja in nove odgovornosti, ki se je morajo zavedati vse generacije. Naš cilj mora biti, da bi naše otroke, generacijo prihodnosti, naredili občutljive za stiske sočloveka in jih naučili prisluhniti in pomagati, da bi medsebojno odvisnost prepoznali kot prednost, in ne kot oviro.

UVOD

Demokratske družbe s prerazporeditvijo dobrin in pravic zmanjšajo družbeno neenakost samo, če obstaja v družbi občutek medsebojne povezanosti in solidarnosti med ljudmi. Predvsem pa je treba o tem razpravljati in se s to problematiko seznanjati. Velja namreč presegati socialne in kulturne neenakosti, tako da bodo lahko vsi otroci ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ali telesno in duševno konstitucijo optimalno razvijali svoje dispozicije ter se celovito osebno razvijali v skladu s svojimi sposobnostmi in razvojnimi zakonitostmi.

Če želimo torej kohezivno družbo, moramo o tem začeti razmišljati kot družba. Enakost po eni strani oglašamo za vrhunsko vrednoto, po drugi strani pa je svet poln ekonomskih in socialnih neenakosti, ki so vidne na vsakem koraku. Obstaja iluzija, da živimo v svobodnem svetu, kjer smo vsi svobodni in enaki, ker smo varovani z zakoni, ki veljajo za vse enako. Okolje nas je oblikovalo in vplivalo na naše vrednote, mnenja, stališča in to velja tudi za otroke, ki prihajajo iz šibkejšega socialnega in kulturnega okolja. Povezano je tudi z možnostjo uspeha v izobraževanju in življenju nasploh.

Postavlja se vprašanje, kaj lahko kot družba, kot strokovni delavci ali starši storimo, da povečamo občutljivost do deprivilegiranih skupin. V našem okolju smo prišli do zaključkov, da s pridobivanjem ustreznih informacij, posredovanjem znanja ter skrbjo za uporabo znanja v vsakodnevni praksi

vzgojno-izobraževalnih zavodov lahko poskrbimo za prepoznavanje in ozaščanje problematike neenakosti ter vplivamo na morebitno preseganje le-te. Učiti se solidarnosti že v najzgodnejšem otrokovem obdobju se nam zdi pot, ki jo bomo kot ozaveščeni strokovni delavci preko igre prehodili z našimi varovanci in njihovimi starši, in z največjim veseljem bomo opazovali, če bo tako tudi v prihodnje in bo postalo način življenja mlajših generacij.

SOLIDARNOST

Slovar slovenskega knjižnega jezika solidarnost opredeli kot podpiranje, odobravanje ravnanja, mnenja koga. Kot pripravljenost za medsebojno pomoč in sodelovanje. Lahko tudi kot zavest skupnosti, medsebojne povezanosti posameznikov, zlasti v družbenem življenju. V tem primeru je solidarnost lahko delavska, razredna, sosedska (Bajec in drugi 1994).

Mehanska in organska solidarnost

O delitvi solidarnosti na mehansko in organsko je govoril Emile Durkheim. *Mehanska* solidarnost je tista, kjer so posamezniki zaradi delitve dela odvisni drug od drugega. Francoski sociolog vidi takšno povezanost na podeželju, kjer so odnosi pristnejši. Delitev dela je preprosta, z raznovrstnimi vlogami, mesto posameznika v družbi pa je jasno določeno in sprejeto. Identiteta je skupinska. Za *organsko* solidarnost meni, da je to solidarnost v razviti družbi, pri kateri so posamezniki zaradi skupnega dela navezani drug na drugega. Povezana je z urbanim življenjem in anonimnimi odnosi. Za

delitev dela je značilna kompleksnost in specializacija. Mesto v družbi je giblivo, identiteta pa samosvoja. Do sprememb na področju solidarnosti prihaja zaradi zgoščanja mest in ne zaradi industrializacije. Urbanizacija poveča možnost stika med ljudmi, vendar so ti stiki bolj površni. Ironija je, da ravno zaradi specializacije dela prihaja do odvisnosti med ljudmi (Lawson in drugi 2004, 15).

Družbena in osebna solidarnost

Družbeno solidarnost je zapovedala država, kadar državljani prispevamo državi dajatve in davke ter solidarnostna sredstva in jih nato država razdeli tistim, ki so take pomoči potrebni. Na podlagi tega jo lahko imenujemo tudi razdelilna solidarnost. Od države pričakujemo, da bo čim primerneje izbrala socialne transferje in jih nato pravično razdelila med prebivalce, ki so pomoči potrebni. S tem ljudje pričakujejo in zahtevajo, da država poskrbi za revne, upokoјence, bolne in da je predvsem socialna država. Pri drugi obliki solidarnosti, torej delilni, pa gre za solidarnost človeka po lastni presoji. Del tega, kar ima, bodisi denar ali drugo obliko pomoči, deli z drugimi. Delilna solidarnost govori o čutu posameznika za solidarnost, ki se je v družinskem krogu učijo in jo prakticirajo otroci že v prvih letih življenja (Potočnik 2011, 47–49).

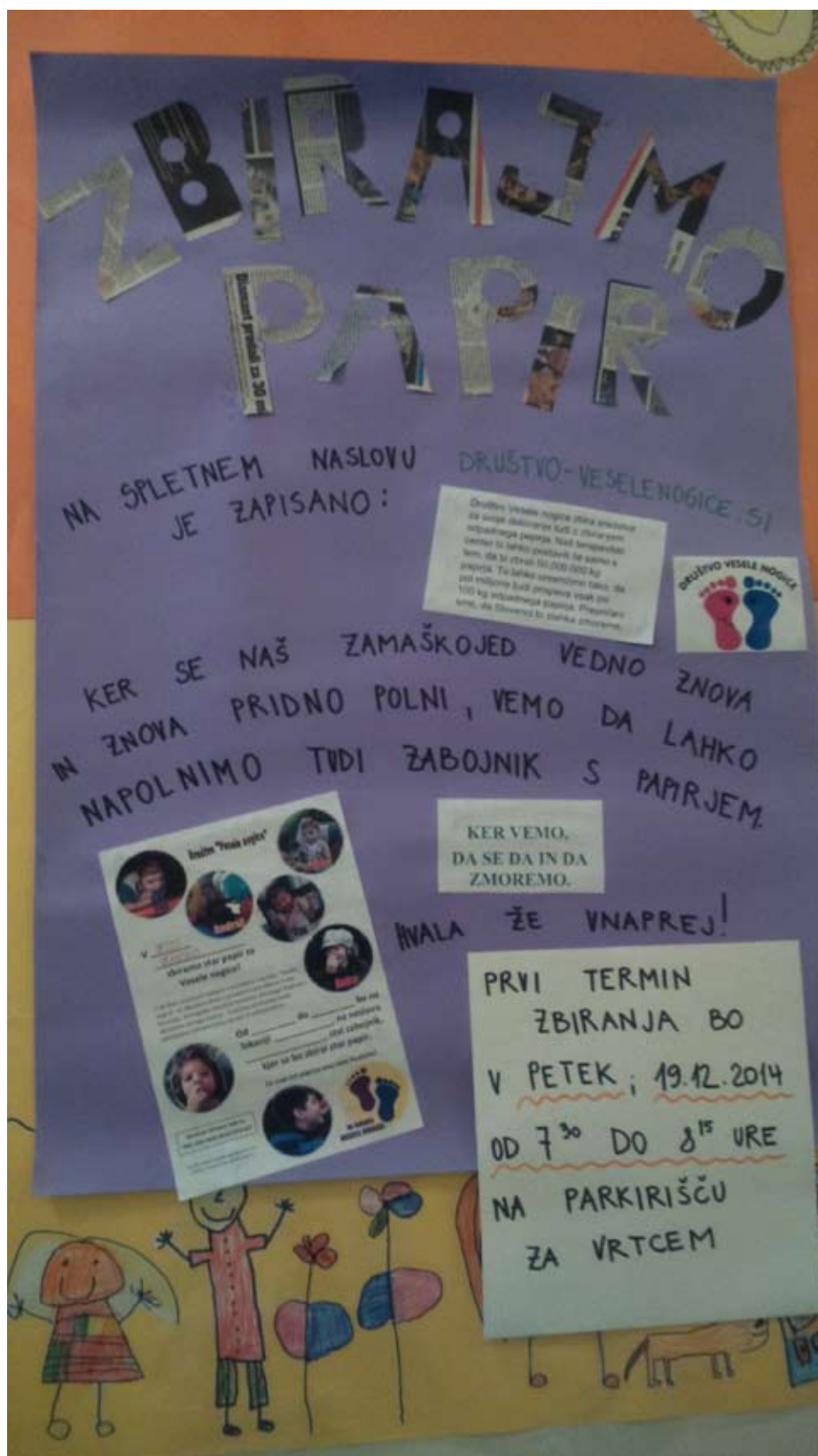
Primer dobre prakse je bilo sodelovanje v naši dobrodelni akciji Podarimo nasmeh. Otroci Vrtca Tabor so sodelovali v dobrodelni akciji, saj so želeli postati dobri možje vsaj za en dan. Zbirali smo igrače, knjige, šolske

potrebščine, hrano, kozmetiko in jih s pomočjo očeta našega varovanca dostavili v Ljubljano. Namen zbiranja je bil tudi ta, da se otroci odpovedo kakšni svoji igrački in jo podarijo, kar pa ni bilo lahko. Večini je kljub temu uspelo narediti korak k nasmehu drugega, predvsem pa korak za lasten nasmeh. Organizacija nam je poslala povratno pismo, ki so se ga otroci še posebno razveselili in ki je ogrel njihova srca.

Prav zaradi strahu, da bi prihajalo do družbene izključenosti, in dejstva, da če bi se vsak človek odpovedal kaki svoji dobrini, kmalu ne bi bilo revščine, poskušamo po starših vplivati v tej smeri tudi na otroke, naše varovance vrtca. Načinov za reševanje posledic vseh vrst revščine je toliko, kolikor je ljudi, pa naj bo materialna, telesna, duševna, socialna ali duhovna.

V ta namen smo v Osnovni šoli Vransko – Tabor, OE vrtec, izpeljali mnogo akcij, ki so s pomočjo najmlajših doprinesle k reševanju marsikaterega problema. Tako smo ugotovili, da je lahko ločevanje odpadkov zabavno in obenem koristno. Skozi igro smo poskrbeli, da so se otroci zamislili tudi ob skrbi za čistejši planet. Zbiramo plastične zamaške za društvo Vesele nogice iz Laškega. Smo v stiku z gospo Spomenko, katere hči ima cerebralno paralizo, zato gospa natančno ve, s kakšnimi težavami se srečujejo tako osebe s hudimi diagnozami kot tudi njihove družine. Pripravljamo tudi srečanje z otroki, ki smo jim že pomagali ali pa so še potrebni pomoči.

Sodelovali smo tudi na dobrodelnem koncertu za očeta naše varovanke, ki je zbral sredstva za protezi, saj je zaradi nesreče izgubil obe roki. Takrat so otroci Vrtca Vransko na praktičen način spoznavali, kako očka njihove vrstnice potrebuje protezi za nemoteno življenje, in zato je bilo veselje tem večje, ko je ob zaključeni akciji prišel na obisk in prikazal, kaj zanj pomenita tehnično dovršeni protezi. Pomembno se namreč zdi, da predvsem mlajšim ponujamo tudi pogled v prihodnost, da torej spoznajo, kaj je

Slika 1: Primer poziva k zbiralni akciji papirja in zamaškov. Starši in otroci se vedno odzovejo v velikem številu.

človek, ki smo se mu odločili pomagati, tudi z njihovo pomočjo pridobil. Ali pa primer dobrodelnega koncerta za nekdanjo sodelavko Vrtca Tabor, ki

je ob prometni nesreči utrpela hude poškodbe. Tudi v tem primeru smo stopili skupaj in uspešno organizirali prireditev, katere izkupiček je šel v

Slika 2: Prostovoljci Osnovne šole Vransko – Tabor na obisku v domu starejših občanov na Vranskem

roke dekleta, ki ji je prispevek omogočil drago rehabilitacijo. Tako ima otrok možnost spoznati, kako pozitivni občutki nas lahko zajamejo, ko pomagamo. Otroke tako učimo, da smo solidarni in nikogar ne pustimo na cedilu, temveč mu pomagamo, da še naprej z nami deli vse dobro, česar smo deležni v skupnosti, da mu vrnemo človeško dostojanstvo. Zelo pomembno je, da se solidarnosti zavedamo vsi vpleteni in jo tudi čutimo, kajti ena od temeljnih vrednot družbe v krizi in nesreči mora biti ravno solidarnost.

Revščina pa je tudi pomanjkanje življenjsko nujnih nematerialnih dobrin za zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb, vsega, kar potrebujemo za človeka vredno življenje. Tudi na tem področju se kot zavod trudimo, da otrokom iz socialno-kulturno šibkejšega okolja skupaj z obema

ustanoviteljicama ponujamo podporo. Temeljnega pomena je namreč tudi zadovoljevanje duševnih, čustvenih in socialnih potreb. Če niso zadovoljene, človek to čuti kot breme, krivico, stres, strah, sovraštvo ali stisko. Na ta način se poskušamo izogniti družbeni izključenosti. V ta namen otrokom ponujamo brezplačno izposajo kakovostnih in starosti primernih knjig iz knjižnice vrtca, že vrsto let organiziramo gledališki abonma, kjer v okviru ekonomske cene otrokom ponujamo kakovostne predstave profesionalnih lutkovno-gledaliških skupin, mnogo predstav izvedejo otroci iz šole ali pa jih pripravijo strokovne delavke.

Vsake toliko časa pa nam uspe motivirati tudi skupino staršev, da otrokom pripravijo kakšno predstavo. Na ta način kljub naši lokaciji, ki je na obrobju, ponujamo izzive v obliki predstav,

razstav in podobnega. Na ta način v domače okolje pripeljemo vsebine, ki jih imajo na razpolago otroci iz mesta. Nenehno pa imamo pred očmi tudi to, da izenačujemo možnosti za polno in srečno življenje vseh otrok. Prepričani smo, da je vrtec pomemben dejavnik pri dvigovanju socialnega in kulturnega kapitala družin, pri izobraževanju staršev in strokovnih delavcev ter pri preseganju socialnih in kulturnih vplivov šibkega okolja. Večjo pozornost je treba nameniti socialnemu vključevanju otrok iz družin z nižjim socialno-ekonomskim statusom, kar bi lahko dosegli s privzganjem socialnega čuta ter izpostavljanjem otrokovih močnih področij, da bi pridobil samozavest.

Šola je bila po drugi svetovni vojni razumljena kot pomemben dejavnik družbene giblivosti. Pisana ji je bila

Slika 3: Gostovanje dijakov Gimnazije Celje – Center, mentorica Anja Mlakar, V nesreči spoznaš prijatelja

temeljna pravičnost, da zagotavlja vsem posameznikom možnost usvajanja znanja, ki določa družbeni položaj posameznika. Prav zato je izobraževanje razumljeno kot javno dobro, država blaginje pa tista, ki je dolžna vsem posameznikom zagotavljati možnosti in priložnosti za usvajanje kakovosti znanja (Barle Lakota 2011, 70–71).

Medgeneracijska solidarnost

Valentina Hlebec in drugi avtorji (2012, 5–7) navajajo: »Medgeneracijsko sodelovanje v družini je bilo v preteklosti temeljni način zagotavljanja vzajemne pomoči med generacijami in je temelj medgeneracijske solidarnosti. Danes je medgeneracijska solidarnost del javnega sistema blaginje, pokojninsko in zdravstveno zavarovanje.«

Staranje, ki je posledica demografskega razvoja naših družb, ne sme postati vir

diskriminacije, kot se je nekoč dogajalo z diskriminacijo po spolu in narodnostni pripadnosti in podobno.

Sporočilo Marjete Cotman, nekdanje ministrice za delo, družino in socialne zadeve, iz Zaključka konference slovenskega predsedstva na Brdu aprila 2008 z naslovom *Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti*, je bilo, da:

»živimo v izredno dinamičnem času velikih družbenih sprememb, ki so odvisne od političnih, gospodarskih in tudi demografskih dejavnikov. Z zniževanjem rodnosti in podaljševanjem življenja se v evropskih družbah naglo spreminjajo klasična medgeneracijska razmerja, kar od oblikovalcev politik na kateri koli ravni zahteva, da jih v sodelovanju s strokovnjaki in civilno družbo opredelijo na novo. Pri tem pa ne smemo zanemariti

nobenega od skupnih evropskih vrednot in načel, ki so danes temelj vseh demokratičnih in razvitih družbenih ureditev. Ena med temi vrednotami je nedvomno solidarnost, ki je sestavni element vseh evropskih sistemov. Na njej temeljijo sistemi socialne zaščite, pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zdravstvenega zavarovanja. Pri tem pa ne smemo imeti pred očmi samo finančnega vidika. Enak pomen moramo dati tudi sodelovanju, razumevanju in sožitju med generacijami. Solidarnost je stvar zavestne odločitve. Zaradi spremenjene demografske sestave je medgeneracijska solidarnost danes pomembnejša kot kdaj koli prej, saj sedanje rešitve ne zmorejo več zagotavljati vsem državljanom primerne zdravstvene in socialne zaščite, ki sta v vsaki družbi najpomembnejši prvini politične in družbene trdnosti. V Evropi je treba vzpostaviti nove sisteme.« (Sedmak in Parent 2008, 6).

Slika 4: *Opera Bastien in Bastiena, Čarobna dežela, Vransko, 2014*

Slika 5: *Balet Pepelka, Čarobna dežela, Vransko, 2015*

Demografske spremembe so priložnost za krepitev solidarnosti med generacijami, pri tem pa ni pričakovati, da se bo to zgodilo samo od sebe. Rešitev vidimo v spreminjanju odnosov, iskanju novih oblik sodelovanja in nove odgovornosti, ki se je morajo zavedati vse generacije – mlada, srednja in starejša.

Družbena kohezija bo eden od najpomembnejših izzivov, ki ga bodo v

naslednjih desetletjih priklicale demografske in ekonomske spremembe, to pa bo prisililo nosilce politik EU in državljane, da spremenijo pogled na vlogo družine in starejših. Na daljšo življenjsko dobo moramo gledati kot na priložnost za rast ter kot na prednost za posamezne državljane in celotno družbo (Sedmak in Paren 2008, 6).

Solidarnost pomeni zavedanje, da kljub razlikam, ki obstajajo med ljudmi, živimo na istem planetu, delamo skupaj in smo odvisni drug od drugega.

Prizadevamo si za večjo družbeno solidarnost kot odnos med enakimi in svobodnimi ljudmi, ki zadovoljujejo svoje in skupne potrebe v soglasju in solidarno z drugimi ljudmi, naravo in okoljem. Družbena solidarnost se povečuje z obsegom skupnih ciljev in prispevkom vsakega posameznika k tem ciljem.

Svoboda in sreča posameznika ne temeljita samo na uspešnosti njegovega tekmovanja z drugimi posamezniki, temveč tudi na njegovem prizadevanju za svobodo in srečo vseh ljudi. Solidarnost pomeni solidarnost med bogatimi in revnimi, med zdravimi in bolnimi, med uspešnimi in manj uspešnimi, med moškimi in ženskami, med odraslimi in otroki, med vsemi rasami, med vsemi narodi, med pripadniki različnih religij, med večinami in manjšinami, med ljudmi in okoljem.

Negativni stereotipi o staranju, ki se pojavljajo tudi v medijih, predstavljajo stare ljudi kot hudo betežne, odvisne od drugih in drage za družbo. Podobni negativni stereotipi prežemajo našo družbo, ko gre za mlade, ki jih slikajo kot nezanesljive, neizkušene in sebične. To dela krivico velikemu prispevku, ki ga mladi in starejši prostovoljci dajejo družbi, in njihovem vplivu pri spodbujanju družbenih sprememb s prostovoljnimi dejavnostmi. Večina prostovoljskih dejavnosti spodbuja medgeneracijsko solidarnost in sodelovanje bodisi kot cilj, ki je vrednota sam po sebi, ali pa z dejanskim povezovanjem različnih starostnih skupin. Ko različne generacije delajo skupaj in imajo isti cilj, se oblikujeta boljše razumevanje med generacijami in ustvarjalnejše sobivanje (Sedmak in Paren 2008, 16).

Mnenja smo, da je medgeneracijska solidarnost v sodobnem času še bolj na preizkušnji, kot je bila v preteklosti, zato kot vrtec sprejemamo in izražamo mnoge možnosti, ki nam jih

ponuja sobivanje več generacij. Na ta način vabimo v svoje prostore babice in dedke, da nas kaj naučijo, da jim mi pokažemo, kaj znamo, ali pa da se preprosto skupaj družimo, poveselimo in si namenimo dragocen čas.

Na Vranskem imamo tudi dom starejših občanov, ki ga občasno obiskujeta tako vrtec kot šola. Vrtec starejši generaciji privabi nasmeh na lica z različnimi nastopi otrok, igrkami strokovnih delavk, vsako leto pa se tja odpravimo tudi kot pustne šeme.

Šolski otroci pa sodelovanje izkoristijo tudi za prostovoljno delo, saj je to najhitrejši in najbolj praktičen način, kako lahko človek prispeva k izboljšanju kakovosti življenja vseh generacij in k razvoju družbeno bolj kohezivne in solidarne družbe. Tako so sodelovali tudi v mednarodnem projektu Prostovoljstvo brez meja pod okriljem Zavoda RS za šolstvo, v katerem so svoje ideje izmenjevali z učenci Makedonije. Prav tako so bili izredno uspešni tudi v okviru projekta ACES z naslovom *Smej se z menoj, ne meni*.

Prostovoljstvo na šoli temelji na pomoči otrokom, ki imajo težave z drugimi, z vrstniki, pri učenju, probleme s sabo. V okviru tega že nekaj let prakticirajo tako tutorstvo kot tudi mediacijo med vrstniki. Učenci prostovoljci pomagajo tudi bolnim učencem, otrokom v podaljšanem bivanju, v vrtcu, osamljenim, ostarelim in invalidom. Zakaj prostovoljstvo že v osnovni šoli? Brez tega odgovorne družbe ne more biti, saj je znano, da nihče ne more živeti sam. Vso vloženo energijo in čas si otroci poplačajo z občutkom, da opravljajo koristno delo, da jih drugi potrebujejo, da širijo socialni krog, pridobivajo nova znanja, spoznanja, veščine, preizkušajo svoje sposobnosti, znanja, spretnosti in ne nazadnje osebno bogatijo in rastejo.

ZAKLJUČEK

Bogomir Kovač (2007) v članku v reviji Mladina pravi: »Pravična in kohezivna družba, evropski ideal, zahteva prerazporeditev politično-ekonomske odgovornosti. Poslovne in javnofinančne odločitve je

Slika 6: Otroci na obisku v domu starejših občanov Vransko, februar 2015

treba povezati, socialni cement teh povezav pa je aktivna participacija ljudi.»

Našim otrokom moramo na področju solidarnosti dajati pozitivni zgled. Kajti šele takrat, ko bodo medgeneracijsko povezovanje, solidarnost z mnogo obrazi, nesebična pomoč sočloveku postali naša vrednota, ki jo bomo živeli tudi takrat, ko ne bomo v soju žarometov, nam bodo pri tem poslanstvu sledili tudi otroci.

Solidarnosti in občutljivosti do različnih neenakosti jih moramo učiti zelo zgodaj. S primeri dobre prakse moramo to delo skrbno načrtovati, včasih pa na dogodke in življenjske zgodbe odreagirati s svojim čutom. Marsikdaj je namreč treba na kakšno situacijo odreagirati takoj, brez poprejšnjega načrtovanja in velikih planov. Treba je odreagirati s srcem in očmi, ki vidijo, kam in v koga je treba usmeriti svojo energijo.

Literatura

- Barle Lakota Andreja (2011) Vlečenje za lase v nebesa. V: Brejc Mateja (ur.), Koren Andrej (ur.) in Zavašnik Arčnik Mihaela (ur.) *Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti*, str. 70–71. Kranj: Šola za ravnatelje.
- Marjan Sedmak (ur.) in Parent Anne-Sophie (ur.) (2008) *Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti*. Ljubljana: Ministrstvo za delo in socialne zadeve.

Hlebec Valentina, Kavčič Matic, Filipovič Hrast Maša, Vezovnik Andreja in Trbanc Martina (2012) *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih in revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lawson Tony, Marsha Jones in Ruth Moore (2004) *Sociologija: shematski pregledi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Bajec Anton in drugi (1994) *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.

Vir

Kovač Bogomir (2007) Leto enakih možnosti: Pravična in kohezivna družba zahteva prerazporeditev politično-ekonomske odgovornosti. Mladina (št. 9) Dostopno na: <http://www.mladina.si/95277/leto-enakih-moznosti/>, 26. 2. 2015.